

news letter

Kutnohorský dekret – 600 let poté

Miloslav Polívka

Historický ústav Akademie věd České republiky

Miloslav Polívka:
Kutnohorský dekret
– 600 let poté

Václav Klaus:
Odkaz Jana Palacha
stále živý

Petr Havel: Regulace
trhu s mlékem v EU
ničí konkurenceschopnost

Mojmír Hampl:
O velkých a malých
ekonomikách

Lukáš Petřík:
Recenze – Hynek
Fajmon: Slovníček
evropských
levicových pojmů

Když se Karel IV. vrátil od pařížského dvoru a také po době, kterou se svým otcem strávil i v Itálii, opět do českých zemí, soustředil se na budování vlastního království. S pomocí papeže Klimenta VI., svého bývalého významného vychovatele ve Francii, zajistil nejprve povýšení pražského biskupství na arcibiskupství roku 1344. V dalších jednáních s papežem dosáhl Karel IV. toho, že hlava církve povolila českému králi založení univerzity v Praze.

Pražská univerzita

Už v papežské listině z počátku roku 1347 se uvádí, že tento čin by měl být ku prospěchu celého Českého království i římské říše, jejichž obyvatelé museli dosud za vyšším vzděláním putovat do vzdálených zemí. Pražské vysoké učení mělo být organizováno podle vzoru pařížské Sorbony a univerzity v italské Bologni. Mělo mít všechna tehdejší studia. Základem byla artistická neboli filozofická fakulta, z níž vedla cesta buď do praxe, tedy na místa nižších církevních hodnostářů nebo písařů a učitelů. K zásadním nástavbám pak patřily fakulty teologická, lékařská a právnická.

Karel IV. vydal zakládací listinu pražské univerzity o rok později, 7. dubna roku 1348. Respektoval návrh papeže na její organizaci a konstatoval, že do akademické obce jsou jako učitelé a studenti zváni

nejen lidé pocházející ze země Koruny české, ale i z celé říše a odjinud. Jelikož bylo těžké sehnat pro první univerzitu za Alpami vzdělané učence a učitele, obracel se Karel do Paříže a Itálie o pomoc tamních profesorů, které se mu také podařilo získávat. Toto mnohonárodnostní univerzitní společenství panovník ob-

Karel IV. vydal zakládací listinu pražské univerzity 7. dubna roku 1348.

daroval různými výhodami. Vedle stipendií k nim patřilo i to, že se vytvořil systém akademických svobod, k nimž patřilo například osvobození od daní, cel a dalších poplatků, i ochrana akademické půdy.

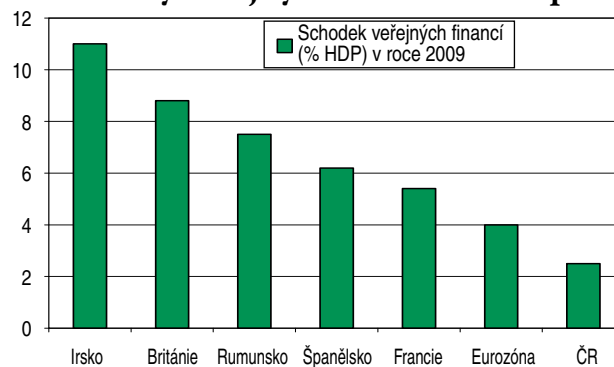
Z této zakladatelské doby se nedochovala všechna dobová svědectví v originálních vyhotoveních. Karlova zakládající

listina je už známa jen z fotografií a přepisů, protože její originál zmizel v posledních dnech druhé světové války. České vysoké školy byly hned počátkem války uzavřeny. Zůstala jen německá univerzita, jejíž představitelé snad chtěli v posledních dnech války listinu zachránit před zničením nebo před tím, aby nepadla do „cizích“ rukou.

Větší štěstí mělo pečetidlo pražské univerzity. Jím stvrzovali její nejvyšší hodnostáři všechny závažné dokumenty. Je na něm postava Karla IV. klečícího před sv. Václavem, patronem české země. Zatímco za Václavem je zobrazen český lev, za Karlem IV. je znak říše – orlice. Tato pečeť zůstala dodnes symbolem univerzity, která je těsně spojena se jménem svého zakladatele. Ostatní symboly univerzity,

ÚNOROVÝ GRAF CEPU

Schodky veřejných financí v Evropě

Pramen: Odhad Evropské komise

jako např. žezla a řetězy nebo taláry se vytvářely v průběhu dalších staletí.

Čtyři národy

Univerzita prosperovala především díky přízni svého zakladatele zhruba do jeho úmrtí v roce 1378. Český král a římský císař pečoval o její zajištění setrvale. Zasloužil se o to, že zakládal nadace, z nichž žili a učili profesori. Těžko ale mohl vzhledem ke svému dalšímu povinnosti nahlížet do vnitřního života akademické obce. V tu dobu už vzniklo za vrcholky Alp několik dalších univerzit a mezi nimi se vytvářela konkurence. Svou univerzitu si zřídili Poláci v Krakově (1364) a Habsburkové ve Vídni (1356). Nelíbilo-li se některým učitelům a studentům v Praze, mohli se rozhodnout odejít jinam. Začaly se projevat nesvornosti už za doby Karlova následovníka Václava IV., kdy navíc již fungovaly univerzity v Heidelbergu, Kolíně nad Rýnem a Erfurtu.

Projevy těchto neshod nejvýrazněji vytanuly, jak to bývá, na těch místech, kde mohlo vznikat citlivé a emotivní napětí. Pro takové se vyskytlo téměř volné pole u pražské univerzity – ale podobně třeba i v Paříži. Pražská univerzita byla organizována na principu čtyř národů. Zástupci těchto národů volili děkany fakult, rektora a rozhodovali též o rozdělování finančních prostředků mezi fakulty a jejich představitele i o celkové správě univerzity. Ta sestávala z národu českého (*natio Bohemica*), bavorského, saského a polského.

Slovo národ nebylo chápáno ovšem ve středověku v dnešním smyslu. Bylo pojímáno mnohem více tak, že šlo o princip příslušnosti k územním celkům. V českých zemích nežili v přemyslovské, lucemburské době a ani později přece jen Češi, ale také Němci a příslušníci jiných národností. K bavorskému národu patřili studenti a mistři z jižního Německa, Rakouska, Bavorska až k Nizozemí, k saskému od našich severních sousedů území až k Baltu a k Polákům země až po Litvu. Každý univerzitní národ o zá-

ležitostech univerzity hlasoval samostatně. V konkurenci všech univerzitních národů měl tudíž český pouze jediný hlas, ostatní, „cizí“, měly dohromady tři hlasy. A to za určitých okolností mohlo vést ke konfliktům.

Před konfliktem

První, ještě drobné, přišly už před sklonkem 14. století, kdy se jednotlivé univerzitní národy pokoušely získat různé výhody a zapsat je do statut, tedy zásad univerzitního života a správy. Opominout nelze další skutečnosti. Především zesílily aspirace mistrů českého původu, jak na počátku 15. století vyjádřil někdo z přátelského okruhu Jana Husa. „Na začátku univerzity Čechové byli maličci ve vědách a tak pro nedostatek věd, jsouc dědicové království, byli jako sluhové Němcům.“ I po pře-

Pražská univerzita byla organizována na principu čtyř národů. Sestávala z národu českého (natio Bohemica), bavorského, saského a polského.

čtení tohoto citátu by však bylo špatné chápat jej jako pouhé nacionální a jazykové vyostření sporů. Vždyť sám Hus a další tehdejší mistři pocházeli z prostředí, kde se mluvilo česky i německy a obě řeči zněly vedle latiny celou univerzitou.

Olej do nesrovnalostí pak začaly přilévat spory o reformu učení církve. Měly zprvu filozoficko-teologickou podobu, kterou lidé z normálního života nemohli vnímat. Mezi mistry jednotlivých národů i studenty vyvolávala neshody. Jakmile se ovšem ideový obsah sporů spojil s otázkou struktury církve, staly se nebezpečnými. Církev žila tehdy ve schismatu, neboť se rozpoltila a zvolila si dvě hlavy, dva papeže.

Půtky začaly přerůstat církevní horizont a na její nejednotu a nešvary v podobě politikaření, hromadění úřadů a nemravný život poukazovalo stále více kazatelů. Zatímco bohoslužby probíhaly v latinském jazyce, kázání četli kněží v národních jazycích. Tak

se o kritice církve dozvídali obyčejní lidé po celé Evropě. Národy jižní Evropy braly až na výjimky tento stav za snesitelný, jejich hodnostáři stále nejvíce bojovali o vlastní moc a vliv. Jinak tomu ale bylo v českých zemích.

Ohniskem nejradikálnější kritiky poměrů se stala Praha. Skupina českých mistrů na čele s Janem Husem ovládla český univerzitní národ. Její vliv stále rostl proto, že se jí podařilo zastínit německé kolegy. Nejen to, výřečný řečník Jan Hus svou působností jako kazatel v Betlémské kapli získával po roce 1402 vliv v různých sociálních vrstvách a jeho žáci jako kněží i učitelé po části Čech a Moravy. Hus čelil velké kritice části svých německých i českých kolegů, která směřovala přes arcibiskupský dvůr až do Říma a Avignonu, k papežským dvorům. Po roce 1403 začalo Husovi hrozit obvinění z kacířství, protože příliš otevřeně hájil učení anglického reformátora Johna Wyclifa.

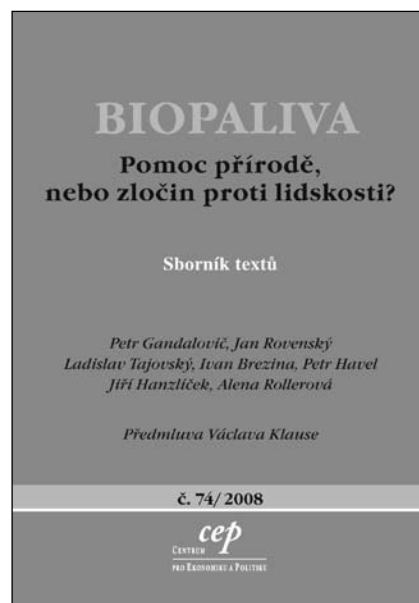
Spory vyvrcholily na přelomu let 1408 a 1409 již v době otevřených slovních přestřelek na univerzitě.

Diplomatická bitva

Mezitím došlo ale k velké proměně na politické scéně. V roce 1400 byl z trůnu římského krále sesazen syn zakladatele univerzity Karla IV., český král Václav IV. On se s tím nechtěl smířit a navzdory kněžím začal podporovat Husa a jeho požadavky na reformu církve. Za Husa se stavěla i část vlivné české šlechty a měšťanstva. Václav IV. při tom sledoval pochopitelně své mocenské záměry.

V roce 1408 se totiž oba stávající papežové a jejich kardinálové dohadovali o tom, že je třeba svolat o rok později do italské Pisy obecný církevní koncil. Ten měl zvolit jedinou hlavu římské církve, jednoho papeže a ukončit tak desítky let trvající krizi v ní. Nezůstalo jen u soupeření obou papežů, kteří chtěli pod různými přísliby na svou stranu strhnout jak vysoké hod-

NOVINKY

CEP nabízí sborník č. 74/2008 „Biopaliva – pomoc přírodě, nebo zločin proti lidskosti?“, do něhož přispěli **Petr Gandalovič, Jan Rovenský, Ladislav Tajovský, Ivan Brezina, Petr Havel, Jiří Hanzlíček a Alena Rollerová**. Editorem je **Marek Loužek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**. Cena: 100 Kč, 82 stran.

Cena: 100 Kč, 231 stran

**objednávky na www.cep.cz,
tel. 222 814 666, e-mail: cep@cep.cz**

nostáře církevní, tak i světské. Václav IV. byl též osloven, aby se koncilu zúčastnil. Římský papež si od toho sliboval vlastní podporu, Václav IV. zase to, že bude znovu zvolen za římského krále a od papeže bude korunován na císaře. Avignonský papež se postavil na odpor.

Jako nejvyšší správce Českého království Václav IV. změnil poměr hlasů mezi národy na univerzitě. Český získal jako domácí tři volební hlasy, ostatní, tedy bavorský, saský a polský dohromady jediný.

V tu chvíli začala diplomatická bitva na mezinárodní rovině. Král téměř nepřijímal francouzská poselstva, pražský arcibiskup ano. V Českém království tak došlo k zápasu mezi špičkami světské a duchovní moci o to, kdo bude podporovat kterého papeže. V tu chvíli král vyzval univerzitu, aby podpořila jeho autoritu a tím volbu římského papeže svým hlasem.

Kutnohorský dekret

Roztržky na univerzitní půdě se hned v prvních dnech roku 1409 vyhrotily. A to proto, že univerzita byla vlastně církevní korporací. Jejím kancléřem, rektorem a děkany byli lidé z jediného vzdělání – duchovního, jiní jím museli projít. Větší část univerzitních národů se připojila k pražskému arcibiskupovi, který tradičně podporoval papeže z francouzského Avignonu. Jediný národ, který

se odhodlal Václava IV. podporovat, byl český. Sice nebyl zcela jednotný, ale král měl jistě příslib, že Husova skupina stojící pod jeho ochranou a vystoupí v jeho prospěch.

Boj tří univerzitních národů proti jedinému by Václavovi IV. nepřinesl příznivý výsledek. V polovině ledna pobýval Václav IV. v druhém nejbohatším městě – v Kutné Hoře. Zde se razily všude uznávané a směřitelné české groše, zde měl panovník jako nejvyšší správce mincovních práv v zemi jedno z reprezentativních sídel. O Václavovi IV. se píše, že byl lenivým a svým nízkým zájmům propadlým panovníkem. Leč nebylo tomu zcela tak. Právě v polovině ledna 1409 se ukázalo, jak dobře sledoval pomocí svých diplomatů a rádců dění v politice.

Jakmile k němu dorazily zprávy o rozbrojích na pražské univerzitě, předvolal si k sobě do Kutné hory její zástupce. Vyslechl si jejich audienční projevy, ale posléze je 18. ledna seznámil se svým jistě dříve promyšleným a nekompromisním stanoviskem. Jako nejvyšší správce Českého království Václav IV. změnil poměr hlasů mezi národy na univerzitě. Český získal jako domácí tři volební hlasy, ostatní, tedy bavorský, saský a polský dohromady jediný.

Jak tuto proklamaci vnímala akademická obec, která takový zásah do svého života bedlivě sledovala, to si můžeme jen představit. Rozmíšky na univerzitě pokračovaly. Aby posílil důsledky svého lednového rozhodnutí, jme-

noval Václav IV. rektorem univerzity a děkanem artistické fakulty členy české univerzity obce. To bylo pro mnohé učitele a studenty univerzity příliš a proto se rozhodli v počtu asi pěti až šesti set opustit sídelní město Českého království, Prahu.

Dozvuky

Pravdou je, že převahu mezi těmi, kdo opustili Prahu, měli většinou příslušníci „německého národa“. Část z nich například ještě v témže roce založila univerzitu v Lipsku. Ale odešli někteří i z českého národa. Největší vliv na vysokém učení získala pak Husova reformní skupina. Jí se otevřel velký prostor, který se ovšem posléze zužoval. Poté, kdy si Pisánský koncil zvolil do čela církve hned tři papeže a Václav IV. tak pozbyl naděje na získání císařské koruny, ztratil český král i zájem na podpoře univerzity. Z ní mezitím odešlo mnoho vzdělanců a získala mnoho nepřátel v jiných středoevropských

univerzitách. Někteří z bývalých Husových kolegů se objevili v Kostnici a přednášeli řeči o Husově kacířství.

Kutnohorský dekret přispěl ke složitému vytříbení středověkého vysokého pražského učení. Ale také vysoké politiky své doby. Na krátký čas přehrál českému národu roli velkého uplatnění, zranil ho ale tím, že váhu pražské univerzity na krátký čas poškodil v období husitských válek. Pražská univerzita prožila v následujících desetiletích a staletích po vydání Kutnohorského dekretu mnoho peripetií, ale její uznání znovu vzrůstalo.

Dnes vidíme děje středověku, ale i půlstoleté minulosti s odstupem. Čeští studenti splývají s kolegy ze všech zemí světa, byla obnovena a rozšířena akademická svoboda. Tak se může naplňovat za nových podmínek slovo „universum“, ze kterého byl kdysi dávno odvozen název univerzity. Vzdělání o Zemi a pravidel života na ní.

NABÍZÍME

CEP nabízí sborník „Mnichov 1938 – sedmdesát let poté“, do něhož přispěli Václav Klaus, Jiří Weigl, Jan Zahradil, Robert Kvaček, Jan Dobeš, Tomáš Haas, Vladimír Nálevka, Jindřich Dejmek, Eva Hahnová, Jiří Pernes, Jan Boris Uhlíř, Václav Kural, Pavel Šrámek a Ondřej Houska. Rozsáhlá dokumentární příloha. Editoři jsou Marek Loužek a Jindřich Dejmek. Předmluvu napsal prezident Václav Klaus.

Cena: 100 Kč, 231 stran

**objednávky na www.cepin.cz,
tel. 222 814 666, e-mail: cep@cepin.cz**

PŘEDPLATNÉ CEPU

Nejjednodušší způsob, jak za výhodnou cenu dostávat pravidelně Newsletter, sborníky CEPu a pozvánky na semináře

BLIŽŠÍ INFORMACE NA:

CEP, Opletalova 37, 110 00 Praha 1

**www.cepin.cz
tel. 222 814 666**

Odkaz Jana Palacha stále živý*

Václav Klaus

Vážený pane starosto, pane Jiří Palachu, pane předsedo Senátu, členové vlády, páni velvyslanci, vážení hosté, dámy a pánové, děkuji za pozvání na dnešní slavnostní setkání zde v Mělníce, či – jak vy říkáte – na Mělníce, které nám dává vzácnou příležitost společně si připomenout již čtyřicáté výročí zcela ojedinělého heroického, ale současně i tragického činu Jana Palacha, činu, který je v našich dějinách natolik mimořádný, že nesmí být zapomenut, ale ani jakkoli umenšován.

Dobře vím, že u Vás toto nehrozí. Váš region a lidé, kteří zde žijí, vždy považovali Jana Palacha za člověka s kořeny právě odsud, ze srdce české země. Velmi oceňuji, že se Mělník ujal úkolu, ale i pocty mít na svém území tento památník. Děkuji všem, kteří se o to zasloužili. Děkuji – bohu-

* Projev při odhalení památníku Pocta Janu Palachovi. Mělník, 19. ledna 2009.

žel už mu to není možné říci – tvůrci tohoto uměleckého díla Andráši Beckovi, děkuji zástupcům jeho rodiny i zástupcům Společnosti přátel tohoto, původně maďarského umělce. Děkuji francouzské vládě i francouzskému velvyslanectví, že přispěly k tomu, aby se tento projekt uskutečnil.

My všichni, kteří jsme se tu dnes sešli, a spolu s námi obrovský počet lidí u nás i v mnoha dalších zemích světa, si jistě uvědomujeme smysl, účel a význam činu, ke kterému se Jan Palach odhodlal a chápeme ho jako nejvyšší možnou oběť, kterou mohl přinést. Vážíme si ji. Cítíme ji jako nastavení nesmírně ostrého zrcadla pro naše činy a pro naše individuální postoje. Chápeme ji jako výzvu. Nikoli jako výzvu k následování stejným činem, ale jako výzvu k hledání co nejúčinnějších cest a kroků k odmítání nepřijatelných a nesvobodných politických poměrů a k nesmířování se s pošlapá-

váním národní suverenity. Již čtyřicet let se každý z nás musí s touto výzvou vyrovnávat, musí se zamýšlet nad tím, jak se bude on – sám za sebe a za jakou cenu – distancovat od jakékoli formy diktatury.

Palachova výzva byla a je slyšena. V tomto smyslu jeho oběť nebyla marná. Jeho čin burcoval, i když tehdy, před čtyřiceti lety, celou naši zemi ke stejné radikálnímu odporu vůči okupaci a vůči způsobu, jak se k okupaci postavila naše politická reprezentace, nevyburcoval. Každý z nás však byl tímto činem osloven. Žili jsme s Janem Palachem celých následujících dvacet let, byl v nás po celou tuto dobu přítomen, přispěl k rezolutnosti vystoupení české veřejnosti v listopadu 1989 a inspiruje nás dodnes.

Vzpomínám-li na dobu před čtyřiceti lety, velmi živě se mi vybavuje atmosféra studentského průvodu Prahou v den jeho pohřbu. To ticho, ten smutek, ten vzdor, ten pocit zmaru z neschopnosti jakkoli smysluplně reagovat. Obvykle se říká, že Jan Palach svým činem protestoval proti sovětské okupaci, ale já tomu rozumím tak, že by se „jenom“ kvůli ní ke svému činu neodhodlal. Jeho navýsost vlastenecký

čin mířil vlastně jinam. Mířil na nás všechny, mířil na naše pomalé smířování se se sovětskou okupací, mířil na to, že vlastně – a strašlivě paradoxně – začal v úplně jiném kontextu platit Brežněvův výrok: „eto vaše dělo“. Jan Palach se snažil protestovat proti tomu, že česká společnost jako celek přijala onu na první pohled méně brutální, ale o to účinnější formu okupace, kdy okupant stojí víceméně v pozadí a moc ponechává v rukou domácích vykonavatelů jeho zájmů.

Svým způsobem byl Palachův čin i jistou symbolickou tečkou za šedesátými lety, za nadějí, kterou přinesla, za poznáním, že tudy cesta nevede. Má a navždy bude mít svůj význam jako symbol odporu a jako symbol nezotožnění se s násilně nastoleným novým pořádkem.

Je moc dobře, že zde dnes bude odhalen tento památník. A jak podle mne zní Palachova výzva dnes? Říká nám, že musíme dělat všechno pro to, aby už nikdy takových krajních činů nebylo třeba. To je zřejmě nejlepší způsob, jak na stále otevřenou výzvu Jana Palacha pozitivně odpovědět.

MF Dnes 20. ledna 2009.

Nakladatelství C. H. Beck

VOLKER TROMMSDORFF, FEE STEINHOFF

Marketing inovací

Brožované, 320 s., obj. č. BP 79, ISBN 978-80-7400-092-8

Publikaci lze objednat s 5% slevou v e-shopu na adrese www.beck.cz, nebo písemně na adrese: Nakladatelství C. H. Beck, Řeznická 17, 110 00 Praha 1, tel.: 225 993 959, fax: 225 993 920, e-mail: beck@beck.cz

- ✓ Inovační politika jako cesta k vytvoření konkurenční výhody podniku
- ✓ Příprava a realizace produktových inovací (inovace radikální, inkrementální a středního stupně)
- ✓ Specifické nástroje strategického marketingu inovací
- ✓ Metody včasného odhalení neúspěchu inovačního procesu
- ✓ Předpoklady úspěšné realizace inovačních strategií
- ✓ Strategický průzkum trhu inovací výrobku (inovační impulz, hledání nápadů/kreativita, hodnocení nápadů a jejich selekce, strategický a operativní vývoj, uvedení na trh)
- ✓ Literatura, rejstřík

Regulace trhu s mlékem v EU ničí konkurenceschopnost

Petr Havel
agrární analytik

Jestliže je nějaká část Společné zemědělské politiky Evropské unie ilustrativním příkladem systému, který vede do pekel, pak je to evropský systém produkce a podpory mléka. Ten je regulován takzvanými kvótami, což ve své podstatě není nic jiného než zákaz vyrábět více mléka, než je podnikatelům i jednotlivým členským zemím povoleno bruselskými úředníky.

Produkce svázaná kvótami

Mléko je přitom pro zemědělce klíčovou strategickou komoditou, neboť podnikatelům zabezpečuje provozní kapitál. Na rozdíl například od komodit rostlinného původu, kde zemědělec čeká na úrodu celý rok a ještě s nejistým výsledkem, je mléko produkováno denně. Díky tomu je pro každého zemědělce docela žádoucí, aby se produkcí mléka zabýval a upřímně řečeno, proč ne.

Bohužel díky systému mléčných kvót není možné, aby zemědělec, který mléko produkuje a je na trhu konkurenceschopný (má pro svou surovinu odbyt), vyráběl mléka stále více. Nesmí, neboť objem produkce jeho mléka stanovuje kvóta, při jejímž překročení platí nemalé penále – vyšší, než by za mléko „nad plán“ stržil. To samé platí zároveň i pro členské země, v rámci národních kvót. Pravda, tomto regulačním mechanismu kvót je zabudován i tržní prvek – kvóty se například mohou prodávat a „povolená výroba mléka“ má tak svou tržní hodnotu. Operativně reagovat na momentální vývoj na trhu ale příliš nelze.

Systém kvót byl přitom vymyšlen jako regulace nadvýroby, která měla zároveň udržet na určité úrovni ceny mléka pro zemědělské prvovýrobce. Systém totiž také udržuje ceny výrobků z mléka prostřednictvím minimálních cen. Z pohledu stability pod-

nikatelského prostředí pro zemědělce je to sice do jisté míry pochopitelné, jenže takto zvolený režim pak generuje naprosto negativní výstupy, které se ve finále obrací i proti těm, na jejichž ochranu byl původně určen – producentům mléka.

Krise trhu s mlékem

Popsaná politika EU se systémem kvót neumožňující dostatečně dynamický rozvoj konkurenceschopným podnikatelům a naopak zachovávající na trhu při ekonomickém životě farmáře, kteří snižují latku národní i unijní efektivity, vytváří celou řadu rizik, které je možné dobře sledovat v současné době. A může být ještě hůř. Systém totiž může vést i k tomu, že z trhu odejdou perspektivní producenti mléka, například proto, že budou pro své odběratele příliš malí. Produkce mléka v EU totiž bude muset, alespoň dočasně, poklesnout.

Ačkoli se v současné době řada zemědělců v celé EU raduje, že se na půdě Rady ministrů (i díky aktivitě našeho ministra zemědělství Petra Gandaloviče) podaří dalšími regulacemi trhu (intervencními výkupy a subvencovaným exportem) problém s momentální nadprodukcí evropského mléka vyřešit, je třeba po pravdě konstatovat, že tyto regulace budou v praxi znamenat jen další odklad základního problému: totiž, jak dosáhnout stavu, kdy bude evropská produkce mléka cenově konkurenceschopná jako celek vůči produkci mimoevropské.

Je přitom zcela zřejmé, že díky složité byrokracii, regulaci cen i výroby či ceně lidské práce nebude výroba mléka v Evropě vůči například takové latinské Americe cenově konkurenceschopná nikdy. Poptávku po evropské produkci sice lze podpořit vyšší předanou hodnotou k mléčné surovině, sofistickovanou

produkcí kvalitních výrobků nebo účelným marketingem, včetně sázky na regionální mlékárenské speciality. Nižší celkovou efektivitu mlékárenské výroby v EU ale nelze natahovat donekonečna. Právě to se ale současnými mechanismy s cílem zbavit se za každou cenu nahromaděných přebytků mléčné suroviny děje. Skutečnost, že zásah EU nepochybně zvýší ceny mléka a jeho výroba se stane podle všeho již za pár měsíců opět rentabilní, nesmete totiž z trhu potřebné množství neefektivních farmářů a celý kolotoč může začít, možná ještě letos, nanovo.

Je třeba v příštích letech (nejen měsících) počítat s podstatně vyšší turbulencí cen mléka, než tomu bylo doposud.

Každopádně je třeba v příštích letech (nejen měsících) počítat s podstatně vyšší turbulencí cen mléka, než tomu bylo doposud. To v praxi znamená rozvážněji utráčet peníze a nechávat si více než dosud určitou finanční rezervu. Zmíněné cenové výkyvy budou přitom ve většině případů nepředvídatelné a neovlivnitelné. Na vině je princip globalizace, kdy odbytové, klimatické či politické problémy v jedné části světa dopadnou díky komplexnímu celoplanetárnímu propojení ekonomik na podnikatele na úplně druhém konci planety. A nikdo, ani celá EU, s tím nic neudělá.

Jde to i bez dotací?

Současný systém mléčných kvót a doprovodných regulací by měl být přitom zrušen až od roku 2015, což je ovšem pro perspektivu produkce mléka v EU docela zničitelné. Podle prognóz světové produkce mléka se totiž zvýší v příštích deseti letech jeho výroba zejména v takzvaném třetím světě, mimo jiné v Brazílii, Argentině či Indii, a to až o 10%. Takovou expanzi ale systém kvót v EU evrop-

ským farmářům neumožňuje, takže důsledkem systému bude (a již je) postupné vyklížení pozic Evropy na světové scéně. Ta sice tyto pozice může držet dotovaným exportem svých přebytků (tento mechanismus byl již ale zrušen, letos se k němu ale EU hodlá vrátit), jenže podle dohod ve WTO mají exportní dotace skončit do roku 2013. Náběhová křivka na ukončení subvencovaných vývozu má navíc fungovat už napřesrok. Akce, kterou letos EU hodlá s podporou exportu svých přebytků provést, tak může být jednou z posledních tohoto druhu.

Faktem je, že nějakou formou podpory směřuje do oblasti mléka celý vyspělý svět, což je argumentem pro zastánce mléčných regulací také v EU. Je tu ale jedna výjimka – Nový Zéland. Historie tamních farmářských dotací je přitom pro Evropu více než inspirující. Původně na Novém Zélandu až do roku 1970 dotace neexistovaly. Pak ovšem zemi postihly důsledky vstupu Velké Británie do EHS a následná ztráta zatím největšího odbytiště pro zemědělské produkty. To vedlo k zavedení zemědělských podpor typu minimální ceny, dotace vstupů, dotace úroků, výjimky z daní a odpisy dluhů.

Výsledek? Farmáři se stali méně vnímavými k signálům trhu, špatně reagovali na poptávku, stali se méně inovativními a chybně využívali finanční zdroje. Například začali obdělávat půdu, kterou by bez dotací nikdy neobdělávali. To mělo negativní dopad na životní prostředí. Poklesla produktivita práce, protože dotace zajišťovaly příjmy bez potřeby inovací. Poklesla efektivnost zpracovatelského průmyslu stejně jako stupeň inovací. Tento negativní trend vedl vládu k drastickému rozhodnutí. V roce 1985 provedla obecnou širokou ekonomickou reformu. ▶

Dotace do zemědělství byly zcela zrušeny, poradenské služby platili jejich uživatelé, daňové výjimky byly odstraněny. Reforma měla okamžitý krátkodobý dopad na venkovskou ekonomiku. Příjmy farem se propadly, ceny vstupů vzrostly, zisk farem klesl, dluhy farem vzrostly, klesla cena

půdy, farmáři vyhrožovali, že opustí zemědělství. To vše bylo doprovázeno nízkými cenami produkce na světovém trhu. Pak se ale v horizontu deseti let dostavily pozitivní výsledky. Příjmy farem opět vzrostly, obor přitom opustilo pouze jedno procento farmářů v rámci restruktura-

lizačních programů a dalších pět procent v průběhu let 1985–1989.

Místo prognózy konce 8000 farem jich ve skutečnosti skončilo pouze 800. Ceny vstupů postupně klesly, zpracovatelé se stali více inovativní a efektivní. Vzrostla cena půdy, ale i velikost farem,

farmáři opět reagovali tržně, zejména v oblasti produkce mléka a pěstování vinné révy. V méně vhodných oblastech se rozvinula agroturistika a další ekonomické aktivity. Zlepšil se stav životního prostředí. Inovace farem zvýšily jejich příjmy. A pak že to nejde...

O velkých a malých ekonomikách

Mojmír Hampl
viceguverner ČNB

Na následujících řádcích se chci věnovat myšlence, která není zcela nová, ale je nepochybně menšinová a málo zdůrazňovaná. Je až zarážející, jak málo je zdůrazňována vzhledem k tomu, na jak robustních empirických základech stojí.

Ona myšlenka se týká velkých a malých zemí či velkých a malých ekonomik. Začneme citátem. Karel Havlíček Borovský kdysi prohlásil: „Zapíratí nebudeme, že jest to velké štěstí, býti členem velikého, rozšířeného národu a státu (míněno Rakousko-Uhersko – pozn. autora). Tak jako si mnohý malý člověk přeje býti velkým, právě tak by snad nikdo dobré vlastnosti, moc, jmění, kdyby je mít mohl, od sebe neodstrkoval.“

Havlíček jinými slovy už v předminulém století říká, že je požehnáním být součástí velkého státu, velké země, neboli velké ekonomiky. Této variantě je dáována jednoznačně přednost oproti možnosti „hrát si něco na svém vlastním malém písečku“. Tedy je lepší být velký než malý. Nebo je alespoň lepší být s tím velkým.

Populární mýtus

Přenesme tuto myšlenku z 19. století do 21. století a zjistíme, že tato nevyslovená mantra je hluboce zakořeněna v našich myslích. A nejen našich. Jak zjišťuji ze sledování zahraničních diskusí, platí

to i pro příslušníky mnoha dalších malých národů nejen v Evropě, ale i jinde ve světě. Malá země a tedy malá ekonomika je očima této mantry „tak trochu problém“. Velká, nejlépe lidnatá ekonomika s jednou hospodářskou politikou a navíc silně integrovaná je intuitivně pro mnoho lidí synonymem pro ekonomiku úspěšnou, tedy v ekonomickém jazyce *bohatou*.

Ovšem jaká je realita? Ekonomická data (všechny následující údaje vycházejí ze statistické ročenky časopisu *The Economist* „Pocket World in Figures 2008“) říkají, že vazba větší ekonomika a větší země = bohatší ekonomika je prostě jen jeden z dalších mýtů. Porovnáme-li žebříček nejbohatších ekonomik dle HDP na hlavu (či dle HDP na hlavu v paritě kupní síly) s žebříčkem největších ekonomik či nejlidnatějších ekonomik, zjistíme, že se tyto žebříčky povážlivě odlišují.

Dvacet největších ekonomik světa z hlediska počtu obyvatel vůbec nenajdete – s výjimkou USA a Německa – v žebříčku dvaceti nejbohatších ekonomik. Počínaje Čínou, přes Indonésii, Brazílii, Pakistán, Rusko, Bangladéš a konče Íránem a Tureckem jsou lidnaté ekonomiky z hlediska bohatství vesměs výrazně průměrné či dokonce podprůměrné.

Podobný, ne však již tak tristní obrázek ukáže srovnání žebříčku velikosti ekonomik

(dle vytvořeného celkového HDP) a nejbohatších ekonomik (tedy dle HDP na hlavu, či HDP na hlavu v paritě kupní síly). Tam se sice prvních devět největších ekonomik světa vejde do prvních 45 nejbohatších, ale i tak zarazí, jak rozdílné je umístění jednotlivých zemí v žebříčku dle *velikosti jejich hospodářství* a dle *jejich bohatství*.

Vazba větší ekonomika a větší země = bohatší ekonomika je prostě jen jeden z dalších mýtů.

Opravdu dobře ve všech zmíněných žebříčcích skórují jen Spojené státy, které jsou stále největší ekonomikou vůbec, zároveň desátou nejbohatší dle HDP na hlavu a též třetí nejlidnatější na světě. Ale pohříchu jen a pouze Spojené státy naplňují intuitivní představu velká ekonomika = bohatá ekonomika. Trochu sekunduje v Evropě Německo jako třetí největší ekonomika, ale už s odstupem triadvacátá nejbohatší a tím to věru končí.

Úspěšní jsou malí

Logický dotaz tedy zní: které ekonomiky jsou vlastně nejbohatší? V rozporu s oním většinovým pohledem jsou to naopak vesměs malé či dokonce supermalé země. Dle HDP v paritě kupní síly jsou nejbohatšími zeměmi: Bermudské ostrovy, Lucembursko, Ostrov Jersey, Kajmanské ostrovy, Spojené státy, dále Andorra, Norsko, Irsko, Macau, Švýcarsko, Island (uvidíme, jak to s ním bude po finanční krizi dál), Hong Kong, Dánsko, Holandsko, Lichtenštejnsko, Rakousko, Kanada atd. Čili ve-

směš opravdu malé ekonomiky, s malým počtem obyvatel a většinou hodně obchodně otevřené. A všimněme si, že i ze zemí Evropské unie jsou v tomto žebříčku též spíše ty malé.

A pokud se vám zdá, že mezi těmi zeměmi je obecně hodně daňových rájů či zemí proslulých přívětivým daňovým prostředím, pak se nemýlíte. Obecně se daňové ráje umísťují velmi vysoko v seznamu bohatých zemí. Ze zhruba dvaceti běžně uznávaných daňových rájů se jich do nejbohatších padesáti zemí světa vejdou více než dvě třetiny. Naopak v poslední stoce zemí dle bohatství není ani jeden daňový ráj, všechny jsou výše. Čili daňové ráje, zdá se, nejsou jen rájem pro daňové poplatníky, ale také pro jejich obyvatele, což jejich kritici vytrvale odmítají vzít na vědomí.

A především opravdu udivuje, jak tyto statistiky popírají úvahy o tom, že větší ekonomika rovná se lepší či bohatší ekonomika. Spíše naopak. Malá, dobře řízená, otevřená ekonomika, s nízkými daněmi, která jako podnik soutěží s ostatními jurisdikcemi o přítok peněz, daňových poplatníků, firem či investic, má zdá se systematicky lepší šanci bohatnout a zbohatnout než ta velká.

Z hlediska bohatství obyvatelstva tedy menší ekonomika rovná se lepší, nikoli naopak. Je to určitě úvaha k zamyšlení i pro hospodářskou politiku malé země, jakou je Česká republika, v níž pořád tolik lidí věří tomu, že být velký či být s velkým alespoň pořádně integrován, je automatická záruka bohatství a úspěchu.

ZPRÁVA ZE SEMINÁŘE

Energetická bezpečnost – fikce, či reálný cíl?

Ve středu 28. ledna 2009 uspořádalo Centrum pro ekonomiku a politiku seminář „Energetická bezpečnost – fikce, či reálný cíl?“. Na panelu, který moderoval Petr Mach, vystoupili velvyslanec ČR pro energetickou bezpečnost Václav Bartuška, generální ředitel RWE Transgas Martin Herrmann, generální ředitel MERO, a.s. Jaroslav Pantůček a člen bankovní rady ČNB Vladimír Tomšík.

Václav Bartuška varoval, že stabilitu energetických dodávek očekávat nemůžeme. Vyřešení rusko-ukrajinského sporu z poloviny ledna je spíše příměří než trvalý mír. Míra zranitelnosti naší ekonomiky je vysoká a sebevědomí surovinově bohatých zemí je značné. Poslední vývoj naznačuje změnu poměru sil ve světě. Západní konsensus založený na svobodě, lidských právech a demokracii je sice příjemný, ale nejde o jedinou alternativu, které mají surovinově bohaté země. Do budoucna možná budou tyto země za své zboží požadovat něco více než jen peníze. Pro nás

vytvářejí dva úkoly: zachování obchodu s ropou a oživení obchodu s kapalným plynem.

Martin Herrmann upozornil, že s plynovou krizí podobného rozsahu nikdo nepočítal, ale nakonec jsme to zvládli, byli jsme úspěšní. Do budoucna musíme dělat vše, aby byly zdroje energie zajištěny. Je zapotřebí vyvážit energetický mix. Obnovitelné zdroje nejsou samospasitelné. Limity na těžbu uhlí nemají dlouhodobě logiku. Bude zřejmě nutné využívat více plynu s tím, že se rozšíří portfolio dodavatelských zemí. Proto má smysl projekt např. Nabucco. ČR ročně doveze 9 miliard kubiků plynu, disponuje šesti podzemními zásobníky v objemu 2,5 mld kubiků, které pokrývají 25–30% roční spotřeby. Energetická bezpečnost určitě není fikce, nýbrž jde o reálný cíl, o nějž musíme usilovat.

Jaroslav Pantůček představení zásobování ropou v České republice. MERO, a.s. působí jako výhradní přepravce ropy do ČR. Zajišťuje naplňování energetické bez-

pečnosti v oblasti ropy a ropných produktů. V ČR existují dva ropovody: Družba a IKL z Ingolstadtu. Každý z těchto ropovodů je schopen zajistit roční spotřebu celé ČR. Zdroje ropy jsou tak u nás diverzifikované, MERO přitom má jen 114 zaměstnanců. V přidané hodnotě na zaměstnanost stojí na čtvrtém místě v ČR. Pantůček odmítl mýty o vyčerpání ropy. Prognózy o tom, že ropa vydrží nejdéle na třicet let, se objevují už sto let a ropa je stále dost.

Vladimír Tomšík vysvětlil, že představa absolutní energetické bezpečnosti je mylná a extrémně drahá. Není důvod k panice: konečná spotřeba energie ve vyspělých zemích roste jen mírně, v USA a ČR dokonce klesá. Zjevný je však dlouhodobý růst spotřeby elektřiny. S růstem životní úrovně zákonitě poroste i poptávka po elektřině. Energetická závislost v ČR je zhruba poloviční než průměr EU. V čase však dochází k postupnému růstu závislosti. Saldo obchodu s ropou významně zhoršuje obchodní bi-

lanci – asi o 180 mld Kč ročně. Na energii bychom se podle Tomšíka měli dívat jako standardní zboží. Lepší je fungující trh než direktivní energetické koncepce. Státní regulátor by neměl apriorně omezovat či vylučovat žádné zdroje nebo technologie a upřednostňovat nezralá odvětví.

V diskusi Petr Mach uvedl, že zásobování ropou a plynem je především soukromý byznys, stát či EU by měly zasahovat co možná nejméně. Podle Václava Bartušky se Evropa musí rozhoupat, aby mohla vozit kapalným plynem Evropě; ČR jako taková je na podobný projekt příliš malá. Martin Herrmann prohlásil, že trh v energetice funguje. RWE Transgas má dlouhodobé smlouvy do roku 2035. Nepřeje si proto, aby stát zasahoval energetickými koncepcemi do těchto smluv. Podle Vladimíra Tomšíka jsou opodstatněné úspory v zájmu soukromých subjektů, stát je k nim nemusí uměle nutit. Úspory energií by neměly být maximální, měly by být optimální. ML

Z DOPISŮ ČTENÁŘŮ

Se zájmem jsem přečetl článek prof. Roberta Holmana (newsletter CEP č. 12/2008), v němž stručně shrnuje a kriticky hodnotí teoretickou a publicistickou činnost Paula Krugmana, kterému byla v roce 2008 udělena švédskou akademií Nobelova cena za ekonomii za přínos k teorii mezinárodního obchodu a ekonomické geografii. Jakkoliv lze v mnoha bodech s názory R. Holmana souhlasit, nad jedním z nich jsem nucen vyjádřit svoje „zdvořilé rozpaky“.

Robert Holman říká, že „Krugman se pokusil formulovat jakousi „strategickou politiku“ zahraničního obchodu, která by podle Krugmana mohla využívat i ochranné nástroje typu dovozních cel či vývozních subvencí, a dokonce i určité státní regulace odvětví, které se na zahraničním

obchodě podílejí. A dále říká Holman: „Krugman tvrdí, že je možné pomocí „strategické politiky“ dosáhnout většího zvýšení blahobytu země nežli prostřednictvím „pouhého“ volného obchodu. Jak vidíme, z Krugmanovy „nové“ teorie mezinárodního obchodu se lehce a snadno stal i základ „nové“ politiky regulace a obchodního ochrannářství.“

Paul Krugman však zastával pozici klasického obhájce volného obchodu. Např. v knize „Peddling prosperity“ (1994) se ostře naváží do teorie strategického obchodu a zastánců průmyslové politiky (patřili k nim např. Robert Reich) a shrnuje argumenty, proč jsou tyto teorie chybné a eventuální hospodářská politika na nich založená nesprávná. Na s. 240 např. ostře explicitně od-
suzuje jak dovozní kvóty tak

exportní subvence a říká, že „ekonom je obhájcem volného obchodu bez ohledu na to, co praktikují jiné země“. A cituje souhlasně Bastiata: „Říkat, že naše země má být protekcionistická, protože ostatní země se neřídí zásadou volného obchodu, je jako bychom říkali, že máme uzavřít naše přístavy, protože jiné země mají kamenité pobřeží.“

Krugman také v té době ve své knize prokazoval, že to není konkurence dovozu ze zemí s nízkými mzdami, která způsobuje relativní pokles zpracovatelského průmyslu a vytlačuje tak americké dělníky do špatně placených zaměstnání ve službách, resp. že negativní vliv dovozu ze zemí s nízkými mzdami na mzdy v USA je jen malý.

Později, např. v jednom svém více ekonomickém

sloupku pro New York Times (27. 12. 2007), pod vlivem prudkého nárůstu amerického dovozu zpracovatelských výrobků zejména ze zemí s velice nízkými mzdami jako Čína a Mexiko poněkud svoje stanovisko upravuje s tím, že zisky z rostoucího zahraničního obchodu z rozvojovými zeměmi nemusí být v USA rozděleny rovnoměrně. Nicméně stále říká: „Nejsem pro protekcionismus. Doufám, že kvůli světu jako celku, odpovíme na potíže plynoucí z obchodu nikoliv jeho omezením (shutting trade down), ale tím, že posílíme sociální záchranou síť.“ A dodává: „Ale ti, kterým obchod způsobuje starosti mají jistý argument a zasluhují trochu respektu.“

Karel Dyba,
velvyslanec ČR při OECD

RECENZE – H. FAJMON: SLOVNÍČEK EVROPSKÝCH LEVICOVÝCH POJMŮ

Lukáš Petřík
autor je politolog

Poslední kniha europoslance Hynka Fajmona má ambici zmapovat nejfrekventovanější pojmy využívané evropskou levicí od diskriminace, globálního oteplování po trvale udržitelný rozvoj. Jak správně poznamenal Václav Klaus, jedná se o jakýsi typ orwellovského newspeaku či nyní konkrétně eurospeaku. Publikace se dotýká velké části problémů současné civilizace, ke kterým by měl člověk s pravicovým názorem zaujmout jasné stanovisko. Kniha je jakousi příručkou pravicového smýšlení. Autor správně připomíná, že politika je charakterizována střetem myšlenek. To již ostatně říkal známý jižanský konzervativce Richard Weaver, že ideje mají své konsekvence.

Ideály a realita

Hesla ve slovníku jsou řazena abecedně, což je výhodné pro lepší orientaci. Nevýhoda tohoto postupu spočívá v tom, že mnohé pojmy, které spolu úzce souvisí, jsou od sebe abecedním principem poněkud odtrženy. Každé heslo

Kniha je vynikající příručkou pravicového smýšlení.

je víceméně strukturováno vymezením pojmu a jeho historie, jeho používáním ve světě, v Evropské unii a České republice a jak by se měl pravicový politik postavit k tomu určitému fenoménu. Nakonec je pak uveden příklad používání pojmu v praxi a doporučená literatura.

Autor sám tvrdí, že jeho analýza je založena na konzervativně-liberálním pohledu na svět. V drtivé většině jeho soudů tomu tak je, rád by se však zastavil u některých jeho sporných tvrzení. Má kritika může pramenit z toho, že při aplikaci konzervativně-liberálního smýšlení osobně kladu větší důraz

na konzervativní než liberální složku. A ačkoli oba dva pravicové přístupy se ve velké většině případů vhodně doplňují a mnohdy jsou i synonymní, někdy mezi nimi může nastat rozpor.

Po mém soudu zastávce konzervativně-liberální politiky by se sice měl snažit prosazovat minimální stát, avšak na druhou stranu by si měl uvědomit, že ten je patrně neuskutečnitelným ideálem, a proto by se měly konzervativně-liberální principy aplikovat pragmaticky a opatrně s ohledem na stav společnosti a s ohledem na společenskou stabilitu a udržení sociálního řádu.

U *evropského sociálního modelu* autor správně připomíná, že Lisabonská smlouva zakotvuje socialismus de facto jako „státní ideologii“ EU. V případě geneticky upravovaných organismů, respektive potravin souhlasím s autorem, že jsou zdravotně nezávadné. Trochu se však bojím, že dnešní věda v některých případech překračuje rozumné hranice a obávám se, že od geneticky modifikovaných organismů nemusí být zase až příliš daleko ke geneticky modifikovaným lidským tvorům. Zde by po mém soudu měla panovat spíše konzervativní opatrnost nad liberální důvěrou v pokrok a vědu.

Demokracie a národní stát

U pojmu globalizace má Fajmon pravdu v tom, že fakt ekonomického propojování světa chtějí někteří sociální inženýři použít jako argument pro vybudování světové vlády. Ačkoli globální odchod lze v zásadě považovat za kladný jev, nehájil bych tolik internacionální organizace jako WTO, MMF, WB či NAFTA. Každá mezinárodní organizace má sklon k byrokratismu

a přivlastňování si pravomocí, které jí nepatří.

Ostatně tyto organizace kritizují i američtí konzervativci Pat Buchanan a Ron Paul, protože podle nich omezují národní suverenitu. Navíc se obávám toho, že NAFTA může podobně jako Evropská unie postupně dospět k vytvoření jednoho nedemokratického byrokratického superstátu. Například řada neokonzervativců hovoří o tom, že by se po vzoru EU měla vytvořit Severoamerická unie jako nový stát.

Kniha dokazuje, že o ODS ještě existuje pár posledních mohykánů pravicové ideové politiky.

Mylná a nekonzervativní je Fajmonova *neokonzervativní teze*, že pravicový politik by měl prosazovat politiku rozšiřování demokracie po světě. Šířit demokracii do některých afrických a asijských států, kde funguje například kmenové či rodové zřízení, je naprosto nezodpovědné. Liberální demokracie vznikala mnohasetletým spontánním postupným vývojem a nemůže být shůry nadekretována, jak se o to snaží neokonzervativci v Iráku.

Navíc, jak říká bývalý poradce Margaret Thatcherové John O'Sullivan či filozof Roger Scruton, měli bychom hájit konstituční demokracii především v našich národních státech. Po mém soudu nelze hovořit o demokracii v členských státech EU v momentě, kdy o 85 % zákonů rozhoduje Brusel a o 70 % z nich rozhoduje byrokratický COREPER. Tento systém by se dal nazvat byrokratickou postdemokracií. Ostatně tento nedemokratický vývoj v EU Fajmon dobře kritizuje v analýze hesla *občanská společnost a sociální dialog*.

Ohledně lidských práv je nutné souhlasit s autorem, že reálně mohou být aplikována pouze jako občanská práva, které garantuje svým občanům národní stát. Navíc pravice by měla hájit tzv. ne-

gativní koncept svobod proti různým sociálním právům a právům rozličných sexuálních, genderových či etnických menšin. Poněkud opomenuta však zůstává v knize problematika potratů. Jak říkal Ronald Reagan a říká i Ron Paul, potratem je nenarozenému dítěti upřeno vůbec nejzákladnější lidské právo – právo na život.

Poslední mohykán

Citlivou oblastí je rovněž otázka ochrany životního prostředí. Je bez debaty, že příroda je zde pro člověka a sama o sobě nemá hodnotu. Polemizoval bych však s Fajmonem, že vlastnická práva jsou *vždy* neefektivnějším nástrojem zachování přírody. V mnoha případech ano, ale někdy je podle mě státní zásah nutný, a to v momentu, kdy by chování vlastníka způsobilo nepřijatelné negativní externality. Například vlastník pozemku může opravovat auta a do půdy na jeho pozemku mu unikají jedovaté látky, které mohou znečistit spodní vody pro celou obec.

Souhlasím spíše s tezí Romana Jocha, že „ochrana – tj. konzervace – životního prostředí konkrétních lidí je navýsost konzervativním projektem. Ochrana životního prostředí je stejně konzervativní jako ochrana všeho ostatního, co je konzervativcům drahé – rodiny, vlastnictví, kultury, morálky, tradice – tj. všeho toho, co dělá naši společnost naší společností“. Ve slovníku postrádám pojem *multikulturalismus*, protože masovou imigraci bez nutnosti asimilace považuji za jedno z největších nebezpečí pro přežití jednotlivých liberálních demokracií v národních státech a multikulturalismus je navýsost levicový koncept.

Sečteno podtrženo i přes některé výhrady považuji Fajmonovu práci za velmi kvalitní a přínosný počín. Kniha dokazuje, že v ODS ještě existuje pár posledních mohykánů pravicové ideové politiky. ■